

2016-06-07

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm
(e-post till ju.L2@regeringskansliet.se)

Yttrande över utredningen Olika vägar till föräldraskap SOU 2016:11

Sammanfattning

Inom kyrkorna finns delvis olika ståndpunkt vad gäller de förslag som utredningen lägger fram.

Sveriges kristna råd instämmer i de förslag som läggs av utredningen och som i huvudsak innebär:

- att altruistiska surrogatmoderskap inte blir tillåtet inom hälso- och sjukvården,
- att man inte underlättar för dem som genomför surrogatarrangemang i utlandet, samt
- att samtycke inte längre ska kunna utgöra en grund för faderskap vid heminseminationer.

Vad gäller förslaget att kravet på genetisk koppling i lagen om genetisk integritet mm ska tas bort finns olika synsätt, vilket framgår av yttranden från Svenska kyrkan och Stockholms katolska stift.

Sveriges kristna råd menar att adoption i högre grad borde diskuteras som ett alternativ till utökad satsning på assisterad befruktning.

Allmänt

Inledningsvis vill Sveriges kristna råd, utifrån Bibeln och kristen tradition, bejaka människors längtan efter att få barn. Den smärtsamma erfarenheten av ofrivillig barnlöshet finns beskriven i Bibelns texter, där det även finns böner om att Gud ska gripa in och låta familjen få det efterlängtdade barnet. När medicinska insatser numera ofta kan bidra till en lösning av detta problem anser kyrkorna att det i grunden är något positivt och bör beskrivas som möjligheter i Guds fortsatta skapande. Pågående samtal inom kyrkorna om nya medicinska metoder, förändrade normer och värderingar i samhället, förändringar i omvärlden samt nya

etiska överväganden och ställningstaganden leder till diskussioner och ibland till förändrade synsätt.

Hur en alltmer avancerad IVF-teknik ska användas finns det olika uppfattningar om vilket framgår av texten nedan.

Sveriges kristna råds övergripande uppfattning är att betänkandet är ett resultat av ett mycket gediget arbete. Utgångspunkterna är väl formulerade, de frågor som utredningen har haft i uppgift att ta ställning till är allsidigt belysta och de olika analyserna är konsekvent genomförda. Sveriges kristna råd konstaterar med tillfredsställelse att de etiska aspekterna har behandlats med stor omsorg.

Utredningens utgångspunkter (kapitel 11)

Utredningens utgångspunkter är enligt Sveriges kristna råd väl formulerade. I grunden ligger en humanistisk människosyn enligt vilken människan är en fri och ansvarig varelse med mänsklig värdighet. Ur ett kristet perspektiv kan detta motiveras med att människan är skapad till Guds avbild. Enligt kristen tro är livet en gåva av Gud. På många håll i Bibeln berättas om föräldrars glädje över att få ta emot ett barn. Det är emellertid samtidigt viktigt att framhålla att ett liv utan egna barn också är fullvärdigt.

Sveriges kristna råd ser positivt på många av de tekniska och medicinska landvinningar som gör det möjligt att hjälpa dem som gärna vill ha, men inte kan få, barn. Samtidigt är det viktigt att inte uppfatta barnlöshet som en defekt som med alla medel måste avhjälpas. Detta skulle skapa en olycklig press på dem som inte vill eller kan få barn.

Sveriges kristna råd välkomnar att principen om barnets bästa har lyfts fram som den mest centrala utgångspunkten för olika ställningstaganden. Enligt kristen tro är varje barn älskat av Gud. "Jesus älskar alla barnen, alla barnen på vår jord" är en sång som sjungs i kyrkorna. I sången talas om människor av alla färger: "röd och gul och vit och svart, gör detsamma har han sagt". Man skulle lika gärna kunna säga att det gäller oavsett om barnet är tillkommet genom ett samlag i kärlekens sammanhang eller följden av en tillfällig förbindelse, genom IVF eller med hjälp av en annan kvinnas livmoder. Att kyrkorna särskilt betonar barnets bästa är därför en naturlig utgångspunkt, vi är glada att utredningen ger den en så avgörande plats och att denna princip på ett konsekvent sätt varit vägledande i utredningens arbete.

Andra viktiga utgångspunkter som vi bejakar är rättvisa, icke-diskriminering, integritet och autonomi.

Behandlingar med enbart donerade könsceller (kapitel 12)

Utredningen föreslår att kravet på genetisk koppling i lagen om genetisk integritet m.m. tas bort. Detta innebär att befruktning utanför kroppen också skulle kunna utföras med ett donerat ägg och donerade spermier, eller med ett donerat befruktat ägg. Utredningen

föreslår vidare att en person som har tillkommit genom en sådan befruktning, vid tillräckligt uppnådd mognad, ska ha rätt att ta del av uppgifter om sitt genetiska ursprung.

Bakgrunden är att det finns par i vilka båda personerna har en infertilitetsproblematik och som skulle kunna övervinna sin barnlöshet genom en behandling med enbart donerade könsceller. Detsamma gäller även ensamstående kvinnor med motsvarande problematik.

Vissa av kyrkorna menar att utredningen övertygande talar för att de argument som tidigare har anförts för att kräva genetisk koppling till någon av föräldrarna inte har tillräcklig bärkraft för att motivera att kravet ska upprätthållas. Det kan visserligen hävdas att den grupp som det här gäller är begränsad och att det även finns andra vägar till föräldraskap, t.ex. adoption. Vissa av kyrkorna instämmer i utredningens bedömning att ett bibehållande av kravet på genetisk koppling skulle innebära en otillbörlig diskriminering av vissa kategorier av personer som vill ha hjälp med att övervinna en ofrivillig barnlöshet.

Andra medlemskyrkor säger nej till förslaget om upphävande av kravet på genetisk koppling. Detta bottnar vanligtvis i en oro för att ett ökat antal befruktade ägg ska bli följden, mänskliga embryon som inte ges chansen att utvecklas till en människa. Bakgrunden är övertygelsen om att det befruktade ägget bör ses som en människa med aktiv potentialitet och människovärde. Risken bedöms vara stor att en utökad verksamhet med befruktade embryon leder till en successiv värdeförskjutning så att mer och mer blir tillåtet att göra med dessa embryon. I en sådan utveckling försvaras inte människans värdighet. Å andra sidan skulle man kunna argumentera för att redan befruktade överblivna ägg enligt det nya förslaget kan ges bort till andra och därför inte behöva förstöras som ofta sker i nuläget.

Som utredningen framhåller kan förslaget vara positivt ur ett barnperspektiv. Det finns nämligen par och ensamstående kvinnor som i dag genomgår dessa behandlingar i utlandet. Om förslaget genomförs kommer det sannolikt att leda till en minskning av antalet behandlingar i utlandet, vilket i sin tur innebär att en större andel av de barn som tillkommer på detta sätt kommer att få kännedom om sitt genetiska ursprung.

I Sveriges kristna råds yttrande över delbetänkandet *Assisterad befruktning för ensamstående kvinnor* (SOU 2014:29) föreslogs att den psykosociala delen av prövningen bör utföras av socialtjänsten och inte inom hälso- och sjukvården. Motiveringen till detta ställningstagande var att socialtjänsten genomför liknande prövningar inför adoptioner och därför har god erfarenhet och kompetens på området. Detta skulle främja kvaliteten i processen och bidra till ökad kongruens när det gäller samhällets ansträngningar för att säkerställa att alla barn får växa upp under goda förhållanden. Denna ståndpunkt har även förts fram av andra instanser.

Utredningen framhåller att det är viktigt att prövningen av de tilltänkta föräldrarnas eller den tilltänkta förälderns psykosociala förhållanden baseras på ett så bra underlag som möjligt. Man menar också att det förhållandet att det har lämnats förslag till ändringar på området, talar för att underlagen kan bli bättre. Vidare menar man att de psykosociala bedömningarna inför en behandling med enbart donerade könsceller kan bli mer komplicerade än bedömningarna inför andra behandlingar. Efter att ha övervägt de båda

alternativen för prövning av föräldrars lämplighet kommer emellertid utredningen fram till att det även fortsättningsvis bör vara berörda sjukvårdsinrättningar som utreder de tilltänkta föräldrarnas, eller den tilltänkta förälderns psykologiska och sociala förhållanden.

Utredningen motiverar sitt förslag med att det endast är universitetssjukhusen som har tillstånd att tillhandahålla den form av assisterade befruktningar som här är aktuella. Dessa sjukhus har möjligheter att bygga upp en god kompetens även på det psykosociala området. Man framhåller samtidigt att de utredningar som görs alltid ska innehålla samtal med sådan personal som har beteendevetenskaplig utbildning och som har goda kunskaper på området. Alternativet att kommunernas socialtjänst i stället skulle göra undersökningarna skulle innebära sämre möjligheter att upprätthålla en god kvalitet. Det skulle också finnas en risk för att utredningarna blir fördröjda när de ska konkurrera om tid med socialtjänstens övriga uppdrag.

Sveriges kristna råd instämmer i dessa bedömningar men vill samtidigt betona vikten av att det finns tillräckligt med kompetens för de psykosociala bedömningarna.

Surrogatmoderskap i Sverige (kapitel 13)

Enligt utredningens bedömning är det inte godtagbart att surrogatarrangemang äger rum för vinnings skull. Samhället bör därför motverka kommersiella surrogatarrangemang. Inte heller altruistiska surrogatmoderskap bör enligt utredningen tillåtas inom hälso- och sjukvården. Sveriges kristna råd delar utredningens bedömningar och konstaterar att dessa är grundade i en omsorgsfull analys. Vägledande har särskilt varit principen om barnets bästa (där bristen på tillräcklig kunskap om möjliga konsekvenser för barnet har lyfts fram), risken för påtryckningar på den kvinna som ska bära barnet och risken för kommersialisering. Surrogatmoderskap kan dessutom utgöra ett hot mot kvinnors rätt att bestämma över sin egen kropp.

Surrogatarrangemang i utlandet (kapitel 14)

Mot bakgrund av de slutsatser som dras i kapitel 13 menar utredningen att man inte bör underlätta för de personer som genomför surrogatarrangemang i utlandet. Man väljer därför att inte föreslå att det införs regler om överförande av föräldraskap efter ett surrogatarrangemang i utlandet eller regler om erkännande av utländska sådana överföringar.

Sveriges kristna råd instämmer i utredningens bedömningar som i stor utsträckning bygger på en omsorg om barnets bästa. Moderskap bör således enligt "mater est-regeln" även framöver vara förbehållet den kvinna som bär och föder ett barn och faderskap bör gälla på grund av en faderskapspresumtion eller kunna grundas på en genetisk koppling mellan barnet och en tilltänkt far.

Föräldraskapet vid assisterad befruktning i egen regi eller i utlandet (kapitel 15)

Sveriges kristna råd instämmer i de förslag som läggs i detta kapitel och som bland annat innebär att samtycke inte längre ska kunna utgöra en grund för faderskap vid heminseminationer. Förslagen är motiverade av att man vill skapa en lagstiftning som i största möjliga utsträckning gör det möjligt för de barn som har kommit till genom assisterad befruktning att få kännedom om sitt genetiska ursprung.

Föräldraskapet vid ändrad könstillhörighet (kapitel 16)

De förslag som läggs i detta kapitel är konsekvensändringar av tidigare genomförd lagstiftning. Tidigare var den som ville ändra sin könstillhörighet tvungen att vara steriliserad eller av annan orsak sakna fortplantningsförmåga. Sedan 2013 finns inte längre något sådant krav. Enligt Sveriges kristna råd är de förslag som läggs väl motiverade med utgångspunkt i rätten till privatliv och principen om barnets bästa.

Adoption

Sveriges kristna råd anser att möjligheten till adoption är märkligt frånvarande i diskussionerna om ofrivillig barnlöshet. Som kyrkor har vi en mängd relationer till kyrkor i andra delar av världen och försöker lyssna till värderingar och synpunkter i det globala sammanhanget. Sett både ur nationellt och internationellt perspektiv finns ingen brist på barn som behöver goda föräldrar. Vi menar att detta förhållande borde aktualiseras och diskuteras som alternativ (enligt vissa medlemskyrkor) eller komplement (enligt andra medlemskyrkor) till en utökad satsning på assisterad befruktning.

För Sveriges kristna råd

Lasse Svensson
Ordförande

handläggare: Björn Cedersjö, tel 08 -453 68 23 bjorn.cedersjo@skr.org

Sveriges kristna råd (SKR) består av 26 medlemskyrkor och 2 observatörer. Dessa 28 kyrkor representerar tillsammans praktiskt taget alla kristna kyrkor och samfund i Sverige. Med grund i kristen tro är kyrkorna i Sverige, liksom runt om i världen, engagerade i frågor som rör människors liv, värdighet och rättigheter. Kyrkorna i Sverige har stora kontaktytor med människor i olika livssituationer. Frågor om människors villkor aktualiseras i olika sammanhang, inte minst bland de människor som migrerat till Sverige. Flera av kyrkorna i Sveriges kristna råd har stor kontaktyta i det sammanhanget. Kyrkorna i SKR vill samverka med andra samhällsaktörer för ett välkomnande och inkluderande samhälle där människors rättigheter och värdighet värnas.